



RESEARCH ARTICLE / Araştırma Makalesi

<https://doi.org/10.37093/ijisi.1253174>

Seçilmiş G-20 Ülkelerinde Doğrudan Yabancı Yatırımlar: Bir Performans Analizi

Betül İnam*

Dilek Murat**

Öz

Doğrudan yabancı yatırımlar (DYY), günümüzde ülkelerin ekonomik kalkınma ve gelişmesinde önemli rol oynayan enstrümanlardan biridir. Ülkelere kattıkları fiziksel sermaye ve rekabet gücünün dışında istihdam, teknoloji, yönetim ve denetim anlayışı gibi çok sayıda avantajı içinde barındıran yapılardır. Yabancı bir ülkede uzun vadeli bir iş çabası taahhüdünü içerirler. Dolayısıyla lokasyon olarak nereyi tercih edecekleri çok sayıda kriterle bağlıdır. Bu çalışmada seçilmiş G-20 ülkelerinin doğrudan yabancı yatırım girişleri konusunda performanslarının ölçülmesine odaklanılmıştır. Bu bağlamda ülkelerde doğrudan yabancı yatırım girişlerini etkileyen faktörler literatür ve yatırım raporları kullanılarak derlenmiş ve toplanan veriler COPRAS (Complex Proportional Assessment) metodu uygulanarak değerlendirilmiştir. Elde edilen ampirik bulgular doğrudan yabancı yatırımlar konusunda performansı en iyi ülkelerin sırası ile Çin, ABD ve Hindistan olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: doğrudan yabancı yatırım, G-20 ülkeleri, çok kriterli karar verme (ÇKKV), COPRAS

JEL Kodları: F21, F23, C44

Cite this article: İnam, B., & Murat, D. (2023). Seçilmiş G-20 ülkelerinde doğrudan yabancı yatırımlar: Bir performans analizi *International Journal of Social Inquiry*, 16(1), 173–187. <https://doi.org/10.37093/ijisi.1253174>

* Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Bozüyük MYO, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları, Bilecik, Türkiye (Sorumlu Yazar).
E-posta: betul.inam@bilecik.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6160-3740>

** Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü, Bursa, Türkiye
E-posta: dilekm@uludag.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5667-8094>

Article Information

Received 19 February 2023; Revised 09 June 2023; Accepted 23 June 2023; Available online 30 June 2023



Foreign Direct Investments in Selected G-20 Countries: A Performance Analysis

Abstract

Foreign direct investment (FDI) is one of the instruments that plays an important role in the economic development and economic growth of countries. Apart from the physical capital and competitiveness they add to the countries, they are structures that contain many advantages such as employment, technology, management and the concept of supervision. They include a commitment to a long-term business effort in a foreign country. Therefore, where they prefer as a location depends on many criteria. This study focuses on measuring the performance of selected G-20 countries in terms of inward FDI flows. In this context, the factors affecting inward FDI flows in countries were compiled using literature and investment reports, and the collected data were evaluated by applying the COPRAS (Complex Proportional Assessment) method. The empirical findings show that the countries with the best performance in foreign direct investments are China, USA and India, respectively.

Keywords: foreign direct investment, G-20 countries, multi criteria decision making, COPRAS

JEL Codes: F21, F23, C44

1. Giriş

Doğrudan yabancı yatırım (DYY), bir ekonomide yeralan bir yatırımcının başka bir ekonomideki bir işletme üzerinde kalıcı ve önemli derecede etki oluşturduğu bir sınır ötesi yatırım şekli olarak tanımlanabilir. Bir başka ifade ile bir ekonomideki bir girişimin oy hakkının yüzde 10 veya daha fazlasına başka bir ekonomideki yatırımcının sahip olmasıdır. Doğrudan yabancı yatırımlar, 1990'lara kadar daha çok gelişmiş ülkeler arasında gerçekleşmiş bir faaliyettir. Bu durumun önemli nedenlerinden biri gelişmekte olan ülkelerin genel olarak uluslararası yatırımcılara ve yatırımlara karşı takındıkları olumsuz bakış açılarıdır. Yabancı yatırımların gelişmekte olan ülke egemenliklerini tehlikeye sokacağı, sömürgeciliğin bir aracı olduğu, yerli firmaların yerini alma ihtimali gibi fikirler gelişmekte olan ülkelerin bu yatırımlardan yeterince faydalanmasının önündeki engelleri oluşturmuştur. 1980'lerin sonunda gelişmekte olan ülkeler yaşadıkları borç krizlerinin etkisiyle ekstra bir finansmana ihtiyaç duymuşlar ve DYY'leri ülkelere çekmek için teşvik politikaları geliştirmeye başlamışlardır (DPT, 2000, ss. 2-3). Doğrudan yabancı yatırımlar ve ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda çıkan sonuçlar DYY'lerin etkilerinin karmaşık olduğunu göstermektedir. Ancak DYY'ler istihdam, yüksek üretkenlik, rekabet gücü ve teknoloji yayımları oluşturucuları olarak kabul edilirler. Özellikle gelişmekte olan ülkeler için DYY, daha yüksek ihracat, uluslararası piyasalara ve uluslararası para birimlerine erişim anlamına gelmektedir (Denisia, 2010, s.104). Doğrudan yabancı yatırımlar ekonomiye sermaye girişi şeklinde fiziki kaynak sağlamalarının yanında yönetim ve denetim anlayışı, iş becerileri ve kurumsallaşma altyapısı kazandırma gibi imkânlar da sunarlar.

Doğrudan yabancı yatırımlar ülkeler için çok sayıda avantaj sağlamakla birlikte karmaşık bir girişimdir ve yabancı bir ülkede uzun vadeli bir iş çabası taahhüdünü içerirler. Dolayısıyla lokasyon olarak nereyi tercih edecekleri çok sayıda kritere bağlıdır. Lokasyona özgü farklı belirleyicilerin göreceli önemi, yatırımın en az dört yönüne bağlıdır: Yatırım güdüsü (kaynak arayan veya pazar arayan DYY), yatırım türü (yeni veya sıralı DYY), sektör yatırımı (hizmetler veya imalat) ve yatırımların büyüklüğü (küçük ve orta ölçekli çok uluslu şirketler veya büyük çok uluslu şirketler). Ekonomik çevre zaman içinde geliştikçe, farklı belirleyicilerin göreceli önemi de değişir. Bu nedenle, belirli bir zamanda belirli bir ülkedeki DYY'yi açıklayan bir dizi ev sahibi ülke belirleyicisinin, o ülkenin yerel ekonomisinin ve uluslararası ekonominin yapıları geliştikçe bu belirleyicilerin de değişmesi mümkündür. Ancak sabit kalan, çeşitli etkiler ile değişmeyen faktörler de mevcuttur. 1998 Dünya Yatırım Raporunda DYY girişlerini etkileyen faktörler

kapsamlı şekilde kategorize edilmiş ve bu faktörler politik, ekonomik ve iş kolaylaştırma (business facilitation) olmak üzere üç grupta toplanmıştır. Politik belirleyiciler DYY ile ilgili uluslararası antlaşmalar, ticaret politikaları, özelleştirme politikaları, piyasalara giriş çıkışla ilgili kurallar, siyasi, ekonomik, sosyal istikrar ve vergi politikalarından oluşur. Ekonomik belirleyiciler ise pazar büyüklüğü, kişi başı gelir, fiziki altyapı, bölgesel ve küresel pazarlara erişim ve işgücü maliyetleri gibi başlıklardır. Ticareti kolaylaştırma politikaları ise yatırım teşvikleri, sosyal olanaklar, yatırım sonrası sunulan hizmetler, yatırım promosyonları, ekstra maliyetler gibi konuları içermektedir (UNCTAD, 1998, s. 91).

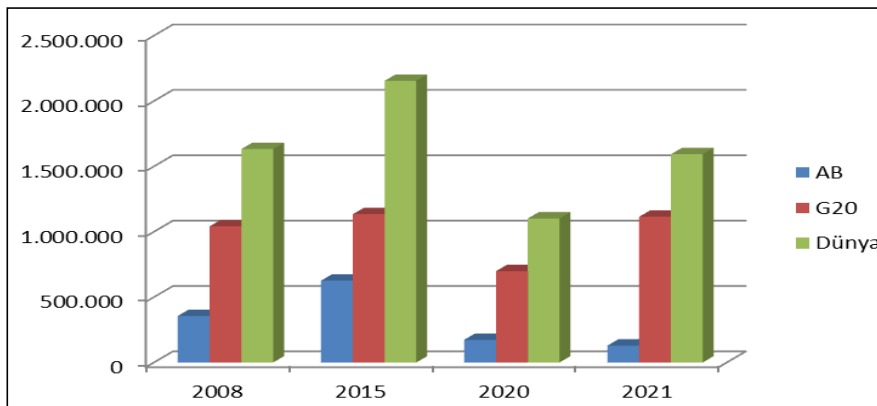
Bu çalışmada seçilmiş G20 ülkelerinin DYY girişleri konusundaki performansları COPRAS metodu kullanılarak incelenmiştir. Bu amaçla giriş kısmından sonra ikinci kısımda G20 ülkelerinde DYY girişlerinin güncel görünümüne yer verilmiş, üçüncü kısımda teorik ve ampirik literatür incelenmiş, dördüncü bölümde veri seti ve metot hakkında bilgiler sunulmuş, beşinci bölümde ampirik bulgular açıklanmış ve sonuç kısmında konuya ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

2. G20 Ülkelerinde DYY Güncel Görünüm

Yükselen piyasa ekonomileri ve gelişmiş ekonomilerin bir araya geldiği G20 platformu, ABD, Almanya, Arjantin, Avrupa Birliği, Avustralya, Brezilya, Çin, Endonezya, Fransa, Güney Afrika, Güney Kore, Hindistan, İngiltere, İtalya, Japonya, Kanada, Meksika, Rusya Federasyonu, Suudi Arabistan ve Türkiye'den oluşmaktadır. Küresel ekonomik ve finansal sistem açısından büyük önem taşıyan G20 ülkeleri, küresel gayrisafi hasılanın yaklaşık %80'inini; küresel ticaretin %75'inden fazlasını ve dünya nüfusunun %60'ını temsil etmektedir (Ticaret Bakanlığı, 2023). Ancak son yıllarda küresel ekonomi bir dizi olumsuz durum ile karşı karşıya kalmıştır. Enflasyon oranları son birkaç on yılda olmadığı kadar yüksektir, çoğu bölgede sıkılaşan mali koşullar, Rusya-Ukrayna savaşı ve COVID 19 pandemisinin süregelen etkileri küresel ekonomi üzerinde baskı oluşturmaya devam etmektedir (IMF, 2022). Küresel ekonomide yaşanan bu olumsuz koşullar elbette ki doğrudan yabancı yatırımları da etkilemektedir. 2020 yılında son derece düşük seviyede seyreden küresel doğrudan yabancı yatırım girişleri 2021'de yüzde 64 artarak 1,58 trilyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu toparlanmanın sebebi, birleşme ve satın alma pazarlarındaki yükseliş ve uluslararası proje finansmanında hızlı büyümedir. Ancak bu olumlu hava 2022'de önemli ölçüde değişmiştir. Ukrayna'daki savaş, pandeminin süregelen etkileri, ek olarak dünyanın birçok ülkesinde yaşanan gıda, yakıt ve finans krizleri doğrudan yabancı yatırımları da olumsuz etkilemeye devam etmektedir (UNCTAD, 2022).

Grafik 1

Seçilen Bölgelerde DYY Girişleri (Milyon ABD Doları)



Not: Yazarlar tarafından OECD (2023)'ten yararlanılarak oluşturulmuştur.

Grafik 1'den anlaşıldığı üzere G20 ülkeleri dünyadaki doğrudan yabancı yatırım miktarlarının önemli bir kısmını kendilerine çekmeyi başarmaktadırlar. 2020 pandemi yılı olması nedeniyle dünya genelinde yabancı yatırım miktarları dünyada ve ülke gruplarında önemli bir düşüş yaşadığı ancak 2021 yılı ile birlikte G20 ülkelerinin DYY girişleri konusunda önemli düzeyde artış kaydettiği görülmektedir. G20 ülkelerinin aksine AB ülkelerinin yabancı yatırımlar konusunda şanssız bir dönem geçirdikleri söylemek yanlış olmayacaktır. G20 ülkeleri içinde yer alan ve dünyadaki önemli miktardaki yatırımı kendine çeken ABD, Çin, Hindistan gibi ülkeler olması G20 ülkelerini nispeten daha az nüfuslu küçük AB ülkeleri karşısında daha başarılı bir konuma taşımaktadır. Grafikten de anlaşıldığı üzere 2021 yılında dünyadaki DYY girişlerinin %66'sı G20 ülkelerinde gerçekleşmiştir.

Aşağıdaki tabloda G20 ülkelerinin seçilmiş yıllardaki DYY girişi miktarlarına yer verilmiştir.

Tablo 1

G20 Ülkelerinde DYY Girişleri (Milyon ABD Doları)

	2008	2015	2020	2021
Arjantin	9.725	11.758	4.019	6.533
Avustralya	46.905	29.580	16.726	25.085
Brezilya	45.058	49.961	28.318	50.367
Çin	108.312	135.577	149.342	180.957
Fransa	37.593	45.364	4.869	14.192
Almanya	8.127	30.540	64.589	31.266
Hindistan	47.102	44.064	64.072	44.735
Endonezya	9.318	16.641	18.590	20.081
İtalya	-10.835	19.635	-23.621	8.487
Japonya	24.425	2.975	10.702	24.652
Kore	11.187	4.104	8.764	16.819
Meksika	29.532	35.517	27.933	31.621
Rusya	75.855	11.857	10.409	38.239
Suudi A.	39.455	8.141	5.399	19.285
G.Afrika	9.209	1.729	3.062	40.888
Türkiye	19.851	18.976	7.821	12.530
İngiltere	92.158	39.185	18.193	27.561
ABD	306.366	467.625	150.828	367.376
Kanada	61.553	43.836	23.176	59.676

Kaynak: UNCTAD (2023).

Tablo 1'den görüldüğü şekilde 2021 yılında G20 ülkeleri içinde en yüksek miktardaki yatırımları kendi ekonomisine çeken ülkeler ABD, Çin ve Kanada olmuştur. 2020 yılında ise yatırımların ortalama 1/3 oranında düştüğü gözlenmektedir. İtalya'da ise bazı yıllarda DYY akışlarının tersine DYY çıkışı yaşandığı için miktarlar negatif olarak ifade edilmiştir. Pandemi dışındaki farklı zamanlarda bazı ülkelerde yaşanan düşüşler DYY'lerin ülke şartlarına ve diğer faktörlere karşı çok hassas olduğunu aynı zamanda da mobilitesinin yüksek olduğunu gösteren kanıtlar olarak karşımıza çıkmaktadır. 2020 yılında dünya genelinde azalan bir trend izleyen DYY girişleri bazı ülkelerde bir önceki yıla nazaran artış göstermiştir. Almanya, Çin, Japonya gibi ülkelerde 2019 yılına göre 2020 yılında DYY girişleri daha yüksek miktarlarda gerçekleşmiştir. Tablo 1'de genel görünümün aksine 2020 yılında bazı ülkelerin DYY girişlerinde artışlar kaydedildiği görülmektedir. Bu artışların sebebi ülke özelinde yabancı yatırım projelerinden

kaynaklanmaktadır. Örneğin Almanya'da 2020 yılında 2000'den fazla yabancı yatırım projesi kaydedilmiştir. Yabancı şirketlerin Bilgi İşlem Teknolojisi (BİT) yatırımları, üretim ve AR-GE üssü olarak Almanya tercih edilmiştir (GTAI, 2021). Türkiye'nin ise geçmiş yıllara oranla yabancı yatırımlarda bir hayli yol katettiğini söylemek mümkündür. 1990'ların başında 1 milyar dolarlık DYY hacmi (DPT, 2000, s. 2) olan Türkiye, 2021 yılı itibarıyla 12 Milyar Dolar'lık bir hacme ulaşmıştır. Ancak G20 grubunda yer alan ülkelerle kıyaslandığında bu yarışta geri kaldığını söylemek yanlış olmayacaktır. DYY girişlerinin ekonomik, politik, sosyal faktörlere karşı hassas olması ülkelerin DYY girişlerinin dalgalı bir seyir izlemesine sebep olmaktadır.

Küresel DYY girişleri 2022 yılının ilk çeyreğinde 2021 yılının dördüncü çeyreğine kıyasla %28 artarak 535 Milyar ABD dolara ulaşmıştır. DYY'ler 2021 yılında özellikle OECD ülkelerinde önemli bir artış kaydetmiştir. 2022 yılının ilk çeyreğinde DYY kazançlarının yüksek olması DYY girişlerindeki artış eğilimine katkı sağladığı düşünülmektedir. 2022 yılının ilk çeyreğindeki DYY girişlerinin yükselmesinde sermaye girişlerinin katkısı önemlidir. Ancak sermaye girişleri G20 ülkelerinde eşit şekilde dağılmamıştır. Özellikle Avusturalya'da 2022'nin ilk çeyreğinde yoğunlaşan birleşme ve satın alma faaliyetinin sonucu olarak yüksek düzeyde sermaye girişi yaşanmıştır. 2022 yılında şirket içi borç akışları G20 ekonomilerinde pozitif seviyelere dönmesine rağmen toplam DYY girişleri üzerindeki etkisinin sınırlı kaldığı bilinmektedir. 2021 yılında yatırım faaliyetleri güçlü olmakla birlikte Rusya-Ukrayna savaşı nedeniyle 2022 yılı beklentileri henüz belirsizliğini korumaktadır (OECD & UNCTAD, 2022).

3. Literatür

1970'lere kadar kadar çok uluslu şirketlerin yurtdışı faaliyetlerini açıklamak için ortaya atılan yabancı yatırım teorilerinin çoğu bu konuda yetersiz kalmıştır. 1970'lerin ortalarında, firmaların yurt dışı faaliyetlerine ilişkin daha kapsamlı açıklamalar sunan üç farklı yaklaşım belirlenmiştir. Bunlar çok uluslu şirketlerin içselleştirme teorisi, uluslararası üretimin eklektik paradigması (OLI) ve DYY'nin makroekonomik teorisidir (Dunning & Lundan, 2008, s. 9). Çok uluslu şirketlerin içselleştirme teorisine göre firmalar gelecekte kendilerine rakip olma potansiyeli olan firmalara sahip oldukları patent, lisans vb. özel anlaşmalarını kullandırmak yerine yurt dışındaki piyasaya doğrudan yatırım yapma fikrini benimserler. Firmaların bu davranışı içselleştirme olarak adlandırılmıştır (Bağcı, 2019, s. 31). Eklektik teori ya da kısaca OLI Modeli olarak da bilinen modelde ise firmalar yurtdışı yatırım yapma kararı almaları için mülkiyet (Ownership), konum (Location) ve içselleştirme (Internalisation) avantajlarına aynı anda sahip olmaları gerekmektedir. Bu avantajlar biri mülkiyet avantajları, patentler, ticari markalar ve firma değerinden oluşur. Bu durum, firmaların ev sahibi ülkede kolayca rekabet etmelerine yardımcı olur. Lokasyona özgü avantajlar, ev sahibi ülkenin konumundan kaynaklanan her türlü avantajı içerir. Firmanın yurtiçinde üretip başka ülkeye ihraç etmek yerine, ev sahibi ülkede üretip satması daha karlıdır. Böylece tarifeler, kotalar, nakliye maliyeti gibi ticaret engellerinden kurtulur. Pazara ulaşmaları daha kolaydır. İçselleştirme ise, şirkete rekabet üstünlüğü sağlayacak varlıkların lisans veya patent vermek yerine şirket bünyesinde tutulmak istenmesi veya bu şekilde içselleştirmenin firma için daha avantajlı olması durumudur (Brima, 2015, s. 125). Bu iki teori belirli firmaların veya firma gruplarının yurtdışı faaliyetlerini belirleyen değişkenleri tanımlamaya ve değerlendirmeye çalışmaları anlamında, esasen mikroekonomik veya davranışsal açıklamalar sunar. Üçüncü makroekonomik yaklaşım olarak ifade edilen teori ise firmaların belirli bir ülkede belirli bir katma değerli faaliyeti üstlenmeyi neden seçtiklerini açıklamaya çalışmak yerine, belirli ülkelerde firmaların hangi faaliyetlerinin en iyi şekilde gerçekleştirildiğini açıklamakla ilgilenmiştir (Dunning & Lundan, 2008, s. 110). Buradan

hareketle DYY'lerin hangi ülkeleri daha çok tercih ettiği, neden tercih ettiği ülkelerin bu konudaki performansları ve DYY'nin çok sayıda belirleyici ile arasındaki ilişki düzeylerini inceleyen çalışmalar genellikle OLI modeli olarak adlandırılan teoriye dayandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Konuya ilişkin yapılan ampirik çalışmalara göz atacak olursak, Tsai (1994), iç piyasa büyüklüğü ve ticaret dengesinin DYY girişleri için iki önemli belirleyici olduğuna dikkat çekmiştir. Ayrıca ekonomik büyüme ve işgücü maliyetlerinin de DYY girişleri için önemli faktörler olduğunun altını çizmiştir. Wei (2005), Çin ve Hindistan için DYY belirleyicilerini ve iki ülke arasındaki farklılıkları tespit etmeye çalışmıştır. Çin'in OECD ülkelerinden çok daha fazla miktarda DYY çektiğini bunun nedeninin ise geniş iç pazar ve bu ülkelerle yüksek düzeyde ticari ilişkilerinin varlığıdır. Hindistan ise DYY çekme bakımından ucuz işçilik maliyetleri, daha düşük ülke riski, coğrafi konum ve OECD ülkeleri ile kültürel benzerlikleri gibi avantajlara sahip olduğu belirtilmiştir. Buettner ve Ruf (2007), Alman çok uluslu şirketlerin diğer Avrupa ülkelerine ve dünyanın farklı yerlerinde yatırım yapma kararları üzerinde hangi faktörlerin etkili olduğunu araştırmış ve vergi teşvikleri, pazar büyüklüğü, işgücü maliyetlerinin sınır ötesi yatırımlarda kararları etkilediğini kanaatine varmışlardır. Kar ve Tatlısöz (2008), Türkiye için yaptıkları çalışmalarında 1980-2003 döneminde DYY'yi pozitif etkileyen faktörlerin uluslararası net rezervler, GSMH, dışa açıklık oranı, yatırım teşvikleri ve elektrik enerjisi üretim endeksi olduğunu, negatif etkileyen değişkenlerin ise reel döviz kuru, işgücü maliyetleri olduğu sonucuna varmışlardır. Bellak ve Leibrecht (2009), yedi AB ülkesi ve ABD ile sekiz Orta ve Doğu Avrupa ülkesi arasındaki DYY girişlerine odaklanmış ve DYY girişlerinin belirleyicisi olarak vergi politikalarının rolüne dikkat çekmiştir. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin vergi oranlarını düşürme stratejilerinin DYY'lerin yer seçimi kararlarında önemli bir etkiye sahip olduklarını saptamıştır. Chan vd. (2014), Çin'nin bölgesel panel verileri kullanılarak yapılan çalışmada kısa vadede DYY girişlerinin GSYİH'dan olumlu etkilendiğini ayrıca hem uzun hem de kısa vadede DYY girişlerinin GSYİH, yerel yatırımlar ve telekomünikasyondan olumlu etkilendiği belirtilmiştir. Arık vd. (2014), yükselen ekonomiler için yaptıkları çalışmalarında DYY girişlerini etkileyen faktörleri incelemişler ve ev sahibi ülkelerin piyasa büyüklüğünün, dışa açıklığının ve ekonomik istikrarının DYY girişlerini pozitif yönde etkilediğini saptamışlardır. Enflasyon oranı ile DYY girişleri arasında negatif ilişki tespit etmişlerdir. Abidin vd. (2015), Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland için yapılan çalışmada enerji tüketimi, doğrudan yabancı yatırım, finansal gelişme ve ticaret arasındaki bağlantıyı incelenmiştir. Uzun dönemli ilişki ve Granger nedensellik testi sonuçları, DYY girişleri, ticaret, finansal gelişme ve enerji tüketimi arasında anlamlı ve uzun dönemli ilişki olduğunu sonucuna varılmıştır. Çütçü & Kan (2018), Türkiye için yaptıkları çalışmada enflasyon ve işgücü maliyetinin DYY girişlerini negatif etkilediğini, kişi başı gelir değişkeninin DYY girişlerini pozitif yönde etkilediği sonucuna varmışlardır. Ela ve Yurtkuran (2020), 1982-2019 periyodunu kapsayan ve Türkiye için yaptıkları çalışmalarında DYY girişlerinde belirleyici olarak ekonomik ve mali değişkenleri dikkate almışlar ve ekonomik büyümenin DYY girişlerini arttırdığını, işsizlik ve enflasyon değişkenlerinin ise DYY girişleri üzerinde negatif etkiye sahip olduğu sonucuna varmışlardır. Behera vd. (2021), 107 ev sahibi ülke karşısında gelişmekte olan sekiz Asya ülkesinin DYY belirleyicilerinin araştırmışlar ve Asya'daki gelişmekte olan ülkelerin DYY pozisyonlarını varlık arama için gelişmiş ülkeleri, pazar arayışı için gelişmekte olan ülkeleri hedeflediklerini bulmuşlardır. Ayrıca kaynak arayan yatırımların çoğu Asya dışındaki gelişmekte olan ülkeleri hedeflediği sonucuna varmışlardır. Romanya'da para ve maliye politikalarının DYY girişleri üzerindeki etkisi araştırılmış ve uzun dönemde parasal faktörlerin mali faktörlere göre daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Romanya'daki yatırım ortamını iyileştirmek için öncelikle finansal olmayan faktörleri

düzenlemekte fayda görüldüğü ancak bu şekilde mali teşviklerin DYY çekmede ve dolayısıyla ekonomik büyüme üzerinde bir etkisi olabileceği sonucuna varılmıştır (Rădulescu & Druica, 2014, s. 106). Vergi teşviklerine yoğunlaşan farklı bir çalışmada DYY girişlerini ülkeye çekmek için vergi teşvikleri önemli bir araç olsa da vergi dışı faktörlerle birlikte vergi teşviklerinin uygulanmasının daha etkili olacağı belirtilmiştir (Munongo vd., 2017, ss. 152-168). Altı Güneydoğu Avrupa ülkesi için yapılan çalışmada DYY girişi için en önemli faktörlerin pazar büyüklüğü, ekonomik büyüme, ücretler olduğunu bulmuş, kurumlar vergisi oranının DYY girişi üzerindeki etkisinin anlamsız olduğunu saptamıştır. Verginin DYY girişleri üzerinde etkisinin istikrarlı ve kurumsal çerçeveyi oluşturmuş gelişmiş ekonomilerde anlamlı olacağını ifade etmiştir (Kersan-Škabić, 2015, s. 119). Musabeh ve Zouaouni (2020), beş Kuzey Afrika ülkesinde DYY girişlerini etkileyen temel değişkenleri ve politikaları incelemiştir. Ticaretin serbestleştirilmesine ilişkin politikaların DYY ile pozitif ilişki içinde olduğunu, ayrıca ev sahibi ülkedeki yerel yatırımların da daha fazla DYY çekmede etkili bir unsur olduğunu saptamışlardır.

AB ülkeleri için yapılan farklı bir çalışmada ise 2008 krizi öncesi ve sonrası doğrudan yabancı yatırımların kurumlar vergisi oranlarından ne şekilde etkilendiği araştırılmış ve kurumlar vergisinde %1'lik bir artışın kriz öncesinde doğrudan yabancı yatırımları 79,5 USD azaltırken kriz sonrasında 381 dolar azalttığını tespit etmiştir (Giray vd., 2016, s. 44). Karimi ve Yusop (2005), Malezya için yaptıkları çalışmada DYY ile ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisinin varlığını araştırmışlardır. 1970-2005 dönemi için Malezya'da iki değişken arasında iki yönlü bir nedensellik ve uzun vadeli bir ilişki olduğuna dair güçlü kanıtlar bulamamışlardır. 1980-2014 yılları arasında dokuz Avrupa ekonomisinin maliye politikaları, DYY ve makro istikrar ilişkisi incelenmiş ve uzun vadede bu ülkelerin ekonomik istikrarı için DYY'yi teşvik etmek ve konjontür karşıtı maliye politikası uygulamak gerektiği iddia edilmiştir. Konjontür karşıtı maliye politikaları ve artan DYY girişlerinin makro istikrarı olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır (Albulescu & Ianc, 2016). Güney Afrika'da 1980-2020 yıllarını kapsayan bir çalışmada DYY ve maliye politikası araçları arasındaki ilişki incelenmiş, vergi gelirleri ve devlet borçlarının uzun vadede DYY ile pozitif ilişki içinde olduğunu göstermiştir. Kısa vadede ise DYY'nin tüm değişkenlerle negatif bir ilişki içinde olduğunu saptamıştır (Pamba, 2022, s. 11).

Altıntaş (2021), 2019 verileri kullanılarak G7 ülkeleri için yapılan çalışmada G7 ülkelerinin DYY performanslarını incelenmiş ve ABD, İngiltere, Almanya ve Fransa'nın DYY girişini kendi ülkelerine yönlendirme açısından diğer G7 ülkelerine göre daha başarılı olduklarını tespit etmiştir. Altıntaş ve Gök (2020), çok kriterli karar verme teknikleri kullandıkları çalışmalarında Türkiye dâhil 12 ülkenin 19 farklı alandaki rekabetçilik düzeyine göre yatırım yapılabilirliklerini değerlendirmişlerdir. Birden fazla yöntemin kullanıldığı bu çalışmada en çok yatırım yapılabilir ülkelerin sırayla ABD ve Birleşik Krallık olduğunu bulmuşlardır.

4. Veri Seti ve Metodoloji

4.1. Veri Seti ve Değişkenler

Bu çalışmada G-20 ülkelerinin DYY performansı üzerinde etkili olan faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada kullanılan veriler sağlıklı bir biçimde ulaşılabilen en güncel yıl olan 2020 için UNCTAD, The Global Economy, Transparency International ve OECD datalarından derlenmiştir. Araştırmada analize dâhil edilen değişkenler ve açıklamaları izleyen satırlarda açıklanmıştır.

Doğrudan yabancı yatırım (K1): Milyon ABD olarak ifade edilen, stoklar hariç, ülke içine gelen, yıllık DYY girişlerini ifade eder.

Nüfus (K2): Ülkeler için mutlak değer bin olarak yıllık bazda toplam nüfusu ifade eder.

Yolsuzluk algısı endeksi (K3): Ülkelerdeki yolsuzluk algısının tespitinde kullanılan endekstir. 0-100 arasında puanla değerlendirilir. 100 puan hiç yolsuzluğun olmadığı (temiz), 0 puan ise yüksek derecede yolsuzluk olduğu anlamına gelir.

Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) (K4): Tüketim harcamalarına konu olan mal ve hizmetlere ilişkin fiyatların genel düzeyinde zaman içinde meydana gelen değişimi ölçer. Yüzde olarak ifade edilir.

Ticari açıklık (K5): Yıllık bazda ihracat artı ithalat miktarlarının GSYİH'ya oranı şeklinde ifade edilir.

Ekonomik büyüme (K6): Yıllık bazda GSYİH'daki değişimleri ifade eder.

Efektif marjinal vergi oranı (K7): Marjinal bir yatırımın ömrü boyunca vergi ödemek için gereken, ekonomik amortisman hariç, sermaye maliyetlerinin toplam payını gösteren varsayımsal vergi oranlarıdır.

Elektrik üretim kapasitesi (K8): Ülkelerdeki elektrik üretim kapasitesinin yıllık bazda milyon kilovat olarak ifade edilmiştir.

İş gücü (K9): istihdam edilenler (sivil istihdam artı silahlı kuvvetler) veya işsizler arasına dâhil edilmek için gerekli şartları yerine getiren tüm kişileri kapsar, million kişi olarak ifade edilmiştir

İş yapma özgürlüğü endeksi (Business freedom index) (K10): Devletin iş yaşamındaki düzenlemelerinin etkinliğinin genel bir göstergesidir. Nicel puan, bir işletmeyi başlatma, işletme ve kapatma zorluğunun bir dizi ölçümünden elde edilir. Her ülke için iş özgürlüğü puanı 0 ile 100 arasında bir sayıdır ve 100 en özgür iş ortamına eşittir.

4.2 COPRAS metodu

Complex Proportional Assessment (COPRAS) metodu Vilnius Gediminas Teknik Üniversitesinde (Zavadskas & Kaklauskas, 1996) 1996 yılında geliştirilmiştir. Karmaşık Oransal Değerlendirme olarak tercüme edilebilecek bu teknik kriterlerin önem ve fayda derecelerini göz önüne alarak alternatiflerin sıralanması ve değerlendirmesi amacıyla uygulanmaktadır. Çok sayıda kriterin olduğu bir analizde maksimize ve minimize edilmesi gereken her iki kriterde uygulanabilmektedir (Podvezko, 2011, ss. 137-139). Hem kantitatif hem de kalitatif kriterleri aynı anda değerlendirebilen bu metodun diğer ÇKKV metodlarından üstünlüğü, bir alternatifin diğer alternatiften ne kadar iyi ya da kötü olduğunu yüzde olarak hesaplayabilmesidir. Metod alternatiflerin önem derecesi ve önceliğinin doğrudan oransal bağımlılığını varsayar. Karşılaştırılan alternatiflerin önemi alternatiflerin karakteristiklerinin pozitif ve negatif olma durumuna bağlı olarak belirlenir (Mulliner vd., 2013, ss. 274-275). COPRAS metodu aşağıda verilen prosedüre göre uygulanır (Ayçin, 2019, ss. 65-66; Mulliner vd., 2013, ss. 275-277; Özbek, 2019, ss. 258-259; Zavadskas vd., 2004, ss. 349):

Adım 1: m alternatif ($i = 0,1,2,\dots,m$) ve n kriter ($j = 1,2,\dots,n$) için karar matrisi oluşturulur.

$$X = \begin{bmatrix} x_{01} & x_{02} & \dots & x_{0n} \\ x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ x_{m1} & x_{m2} & \dots & x_{mn} \end{bmatrix} \quad (1)$$

Adım 2: Eşitlik 2 yardımıyla karar matrisi normalize edilir.

$$x_{ij}^* = \frac{x_{ij}}{\sum_{i=1}^m x_{ij}}, \quad \forall_j = 1, 2, \dots, n \quad (2)$$

Adım 3: Bu aşamada her bir kriter için belirlenen ağırlık değerleri (w_j) normalize matrisin elemanları ile çarpılarak ağırlıklandırılmış normalize karar matrisi oluşturulur. Bu işlem Eşitlik 3 yardımıyla yapılır.

$$d_{ij} = x_{ij}^* \times w_j \quad (3)$$

Adım 4: Bu aşamada ağırlıklandırılmış normalize kriter değerlerinin toplamı alınır. Maksimizasyon (fayda) yönlü kriterler için daha yüksek değerler minimizasyon (maliyet) yönlü kriterler için daha düşük değerler daha iyi durumu gösterir. Maksimizasyon yönlü kriterlerin için ağırlıklandırılmış normalize değerler toplamı S_{+i} , minimizasyon yönlü kriterlerin için ağırlıklandırılmış normalize değerler toplamı S_{-i} ile gösterilir ve Eşitlik 4 yardımı ile hesaplanır.

$$S_{+i} = \sum_{j=1}^k d_{+ij}, \quad j = 1, 2, \dots, k \quad (4)$$

$$S_{-i} = \sum_{j=k+1}^n d_{-ij}, \quad j = k+1, k+2, \dots, n$$

Adım 5: Alternatiflerin göreceli önem değerlerini ifade eden Q_i değeri Eşitlik 5 kullanılarak hesaplanır. Q_i değeri ne kadar yüksek ise söz konusu alternatifin göreceli önemi de o kadar yüksektir.

$$Q_i = S_{+i} + \frac{S_{-\min} \sum_{i=1}^m S_{-i}}{S_{-i} \sum_{i=1}^m \frac{S_{-\min}}{S_{-i}}} \quad (5)$$

Adım 6: Son aşamada alternatiflerin fayda derecesi anlamına gelen N_i değeri Eşitlik 6 kullanılarak belirlenir. Fayda derecesi 100 alternatif en iyi alternatifi ifade eder, diğer alternatifler ise buna göre derecelendirilir.

$$N_i = \frac{Q_i}{Q_{\max}} \times 100\% \quad (6)$$

5. Ampirik Bulgular

Çalışmada analiz için seçilmiş bazı G-20 ülkelerine ilişkin on kriter saptanmış ve bunlara ait derlenen verilerden oluşan karar matrisi Tablo 2’de sunulmuştur. Söz konusu ülkeler DYY konusundaki en iyi ülkeleri oluşturmaktadır. DYY performansı üzerinde etkili olduğu düşünülen bu kriterler; DYY miktarı, nüfus, yolsuzluk endeksi, TÜFE, ticari açıklık, ekonomik büyüme, efektif marjinal vergi oranı, elektrik üretim kapasitesi, iş gücü ve iş yapma özgürlüğü endeksidir.

Tablo 2

Doğrudan yabancı yatırımları etkileyen faktörler

Ülke/Kriter	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10
Türkiye	7821	84.339	40	12.28	61.14	1.79	-5.1	88.47	32.32	1.264
Almanya	64589	83.784	80	0.37	81.11	-4.57	15	227.91	43.38	2.767
Avustralya	16726	25.5	77	0.87	44.04	0	16.9	71.95	13.45	3.236
Brezilya	28318	212.559	38	3.21	32.35	-4.06	14.7	163.01	99.84	0.701
Kanada	23176	37.742	77	0.72	59.91	-5.23	7.1	147.81	20.46	2.673
Çin	149342	1439.32	42	2.39	34.51	2.35	9.6	1911.27	775.8	2.203
Hindistan	64072	1380	40	6.19	37.87	-7.25	13.4	411.31	471.69	1.170
Endonezya	18591	273.524	37	2.03	33.19	-2.07	12.6	65.89	134.62	1.546
Japonya	10703	126.476	74	-0.02	31.07	-4.59	17.2	315.7	68.68	2.579
Meksika	27934	128.933	31	3.4	78.2	-8.31	15.7	76.87	53.98	1.264
Rusya	10410	145.934	30	3.38	46.08	-2.95	15.4	272.5	71.9	2.485
Birleşik Krallık	18194	68.145	77	0.85	55.64	-9.4	2.5	107.89	34.74	3.894
ABD	150828	333.968	67	1.25	23.38	-3.4	-2.7	1114.29	165.16	2.767

Tablo 2’deki kriterler incelendiğinde en yüksek DYY girişlerine sahip ülkelerin ABD, Çin ve Almanya olduğu görülebilir. En kalabalık nüfusa sahip olan ilk üç ülkenin Çin, Hindistan ve ABD olduğu, Endonezya ile Brezilya’nın da ilk üç ülkeyi izlediği görülmektedir. Diğer taraftan en az nüfusa sahip ülkeler Avustralya, Kanada ve Birleşik Krallıktır. Türkiye bu değişken açısından yapılan sıralamada 9. sırada yer almaktadır. Almanya, Avustralya ve Kanada yolsuzluk algısı endeksinde en yüksek puana sahipken, Rusya, Meksika ve Endonezya ise yolsuzluk algısı endeksi puanının ne düşük olduğu ülkelerdir. 2020 yılı itibariyle %12,28 oranla en yüksek enflasyon oranı Türkiye’de gözlenirken, %6,19 oranla Hindistan 2. sırada ve %3,40 oranla Meksika 3. sırada konumlanmıştır. Japonya, Almanya ve Kanada ise en düşük enflasyon oranlarının gözlemlendiği ülkeler olmuştur. Ticari açıklık değişkeni bakımından en avantajlı ülkeler Almanya, Meksika ve Türkiye’dir. En fazla ekonomik büyümeye sahip ülkeler Çin, Türkiye ve Avustralya olurken, Birleşik Krallık, Meksika ve Hindistan en az ekonomik büyüme sergileyen ülkelerdir. Efektif marjinal vergi oranı en yüksek olan ülkeler Japonya, Avustralya ve Meksika iken en düşük olanlar Türkiye, ABD ve Birleşik Krallıktır. Çin, ABD ve Hindistan’ın elektrik üretim kapasitesi en yüksek düzeyde iken Endonezya, Avustralya ve Meksika’da en düşük düzeyde olduğu gözlenmektedir. İş gücü kapasitesi açısından Çin, Hindistan, ABD ve Endonezya en avantajlı konumda iken, Avustralya, Kanada ve Türkiye en düşük kapasiteye sahiptir. İş yapma özgürlüğü endeksi açısından Avustralya, Almanya ve ABD en avantajlı ülkelerdir.

Analiz öncesinde kriter ağırlıklarının belirlenmesinde objektif ağırlıklandırma yöntemlerinden Entropi metodu kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3*Kriterlere ilişkin ağırlıklar*

Kriter	Kod	Ağırlıklar (w_j)
		EM
DYY	K1	0.148
Nüfus	K2	0.153
Yolsuzluk endeksi	K3	0.098
TÜFE	K4	0.114
Ticari açıklık	K5	0.082
Ekonomik büyüme	K6	0.067
Efektif marjinal vergi oranı	K7	0.027
Elektirik üretim kapasitesi	K8	0.160
İş gücü	K9	0.151
İş yapma özgürlüğü	K10	0.068

Tablo 3 incelendiğinde analiz sonucunda elektrik üretim kapasitesi, nüfus, iş gücü hacmi, DYY ve TÜFE kriterlerine daha fazla ağırlık verildiği anlaşılmıştır. Ağırlıklandırma işlemi sonrasında COPRAS metodunun uygulanması aşamasına geçilmiştir. Ağırlıklandırılmış normalize karar matrisinde fayda yönlü kriterlerin toplamı olan S_{+i} , maliyet yönlü kriterlerin toplamı olan S_{-i} , göreceli önem değeri Q_i ve performans indeks değerini ifade eden P_i değerleri Tablo 4’deki gibidir. Analizde DYY, nüfus, ticari açıklık, ekonomik büyüme, elektrik üretim kapasitesi, iş gücü ve iş yapma özgürlüğü fayda yönlü, yolsuzluk endeksi, TÜFE ve efektif marjinal vergi oranı maliyet yönlü kriterler olarak düşünülmüştür.

Tablo 4 *S_{+i} , S_{-i} , Q_i ve P_i değerleri*

Ülke/Kriter	S_{+i}	S_{-i}	Q_i	P_i	Sıra
Türkiye	0.04958	0.02679	0.05324	30.12056	13
Almanya	0.07413	0.00669	0.08877	50.22275	4
Avustralya	0.05721	0.00774	0.06986	39.52377	8
Brezilya	0.04921	0.01182	0.05750	32.52976	11
Kanada	0.05832	0.00673	0.07288	41.23208	6
Çin	0.16691	0.00995	0.17676	100.00000	1
Hindistan	0.09983	0.01714	0.10555	59.71514	3
Endonezya	0.05173	0.00952	0.06202	35.08598	9
Japonya	0.05761	0.00615	0.07354	41.60743	5
Meksika	0.04928	0.01225	0.05728	32.40705	12
Rusya	0.05179	0.01219	0.05983	33.84641	10
Birleşik Krallık	0.05749	0.00662	0.07230	40.90367	7
ABD	0.10443	0.00695	0.11853	67.05534	2

Tablo 4’de sunulan sonuçlara göre doğrudan yabancı yatırım performansı açısından en başarılı ülkelerin sırası ile Çin, ABD ve Hindistan olduğu görülmektedir. Almanya, Japonya ve Kanada’nın da bu ülkelerden sonra yabancı yatırım yapılabilirliği en iyi olan ülkeler olduğu söylenebilir. Türkiye, Meksika ve Brezilya ise COPRAS metoduna göre yapılan artan sıralamada performansı en düşük ülkeler olarak saptanmıştır.

6. Sonuç

Doğrudan yabancı yatırımlar ekonomiye sermaye girişi şeklinde fiziki kaynak sağlamalarının yanında yönetim ve denetim anlayışı, iş becerileri ve kurumsallaşma altyapısı kazandırma, istihdam, rekabet gücü, daha yüksek ihracat, uluslararası piyasalara ve uluslararası para birimlerine erişim gibi son derece önemli avantajlar sağlarlar. Bu sebeplerden dolayı ekonomik kalkınma ve büyüme için önemli enstrümanlardır. Son yıllarda küresel düzeyde yaşanan olumsuz gelişmeler elbette ki doğrudan yabancı yatırımları da etkilemiş ve etkilemeye de devam etmektedir. 2020 yılında son derece düşük seviyede seyreden küresel doğrudan yabancı yatırım girişleri 2021'de yüzde 64 artarak küresel düzeyde 1,58 trilyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu toparlanmanın sebebi, birleşme ve satın alma pazarlarındaki yükseliş ve uluslararası proje finansmanında hızlı büyümedir. Pandemiden sonraki olumlu gelişmeler 2022'de önemli ölçüde değişmiştir. Ukrayna'daki savaş, pandeminin süregelen etkileri, ek olarak dünyanın birçok ülkesinde yaşanan gıda, yakıt ve finans krizleri doğrudan yabancı yatırım girişlerini de olumsuz etkilemeye devam etmektedir. Küresel ekonominin ve dünya nüfusunun önemli bir kısmını elinde bulunduran G20 ülkeleri de bu olumsuz koşullardan etkilenmeye devam etmektedir.

Bu çalışmada G-20 ülkelerinin doğrudan yabancı yatırım girişleri konusundaki performansları ölçülmeye çalışılmıştır. Bu ülkelerde doğrudan yabancı yatırım girişleri üzerinde etkili olduğu düşünülen on kriter ele alınarak COPRAS metodu uygulanmıştır. Kriterlerin ağırlıklandırılmasında Entropi metodu kullanılmıştır. Günümüzde bu metot pek çok alanda kullanılmakla birlikte ekonomi alanında kullanımı diğer alanlara oranla daha yenidir. Bu yöntem karar problemlerinin çözümlenmesinde, ülkelerin ve işletmelerin sıralanmasında, önem ağırlıkları değişen çok sayıda ekonomik ve sosyal kriter analize dahil edilerek ülkelerin ilgili konudaki performanslarının değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Uygulanan analiz sonucunda G20 ülkeleri arasında doğrudan yabancı yatırım girişleri konusunda performansı en yüksek ülkelerin Çin, ABD ve Hindistan olduğu, Türkiye, Meksika ve Brezilya'nın da en düşük performansa sahip ülkeler olduğu tespit edilmiştir. Şüphesiz yapılan sıralamada Entropi metodu ile hesaplanan kriter ağırlıkları etkili olmuştur. Performansı yüksek olan ülkelerin en yüksek ağırlığa sahip olan kriterler elektrik üretim kapasitesi, nüfus, iş gücü hacmi, DYY ve TÜFE açısından diğer ülkelere göre daha iyi konumda bulunan ülkeler olması beklenen ve uygun bir sonuçtur. ABD'nin bu analiz sonucunda en başarılı performanslar arasında yer alması şaşırtıcı değildir. Doğrudan yabancı yatırımlar 1970'lerden itibaren gelişmiş ülkeler arasında yapılan bir faaliyettir ve ABD bu konuda en baştan itibaren öncü konumdadır. Çin ve Hindistan'ın bu konudaki başarısı ise iç pazarlarının büyüklüğü, işgücü hacimleri, elektrik üretim kapasiteleri gibi DYY'leri şiddetle etkileyen faktörlerden kaynaklandığı söylenebilir. Yine ekonomik ve politik istikrar bakımından son derece başarılı olan Almanya, Kanada, Japonya gibi ülkelerin de yabancı yatırımlar konusundaki performansları dikkat çekicidir.

Türkiye DYY girişleri konusunda belli bir potansiyele sahip olmasına rağmen henüz istenilen noktada olmadığı gözlenmektedir. Bunun sebebinin de ekonomik istikrarın belirleyicisi olarak da kabul edilen enflasyon oranının yüksekliği Türkiye'nin handikaplarından birini oluşturmaktadır. Yine enerji üretim kapasitesinin bir göstergesi olan elektrik üretim kapasitesi başarılı performans sergileyen ülkelere göre çok geridedir. DYY girişleri için son derece önemli politikalardan biri vergi politikalarıdır ve Türkiye diğer ülkelere nazaran bu konuda daha fazla vergi gelirden fedakârlık etmesine rağmen istediği başarıyı elde edememiştir. Kurumsal çerçevenin sağlıklı oluşturulamadığı, ekonomik ve politik istikrarın yeterince sağlanamadığı ekonomilerde vergisel düzenlemelerin etkisi sınırlı kalabilmektedir. Ayrıca DYY'ler her türlü olumsuz koşula karşı son derece hassas yatırımlardır ve ülke ekonomilerine çok hızlı bir şekilde

giriş ve çıkış yapabilmektedirler. Dolayısıyla Türkiye'nin yabancı yatırımlar tarafından yeterince tercih edilmemesinin arkasında yatan nedenleri sadece ekonomik faktörler değildir. Türkiye'de, ulusal güvenlik problemleri, özgürlüklere ilişkin kısıtlamalar, hukuki süreçlerdeki belirsizlikler, olağanüstü hal, yolsuzluk gibi yatırımcıya olumsuz mesaj veren çok sayıda durum yaşanmaktadır. Ulusal barış ortamının sağlanması, özgürlükler ve hukuk alanındaki olumsuz algıların giderilmesi, kamusal alanda şeffaflığın sağlanması, ekonomik ve politik istikrar ortamının oluşturulması halinde yabancı yatırımların Türkiye gibi coğrafi konumu itibarıyla mükemmel bir lokasyonda yer alan, beşeri sermayesi güçlü, vergi gelirinden feragat etmeye hazır bir ülkeye yatırım yapmamaları için bir neden kalmayacaktır.

TEŞEKKÜR

—


FINANSAL DESTEK


Yazarlar bu çalışma için herhangi bir finansal destek almadıklarını beyan etmiştir.

ETİK

Makalenin araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlandığı beyan edilmiştir.

YAZAR KATKI BEYANI

Betül İnam  Kavram/fikir; Literatür taraması; Tasarım; Veri toplama/analiz; Veri/bulguların yorumu; Taslağın yazımı; Eleştirel inceleme; Yönetme ve kontrol; Finansman; Son onay ve sorumluluk. Genel katkı düzeyi %50

Dilek Murat  Kavram/fikir; Literatür taraması; Tasarım; Veri toplama/analiz; Veri/bulguların yorumu; Taslağın yazımı; Eleştirel inceleme; Yönetme ve kontrol; Finansman; Son onay ve sorumluluk. Genel katkı düzeyi %50

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Kaynakça

- Abidin, I. S. Z., Haseeb, M., Azam, M., & İslam, R. (2015). Foreign direct investment, financial development, international trade and energy consumption: Panel data evidence from selected asean countries. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 5(3), 841-850. <https://www.econjournals.com/index.php/ijeep/article/view/1268/759>
- Albulescu, C. T., & Ianc, N. B. (2016). Fiscal policy, FDI and macroeconomic stabilization. *Review of Economic and Business Studies*, 9(2), 131-146. <https://doi.org/10.1515/rebs-2016-0038>
- Altıntaş, F. F. (2021). Doğrudan yabancı yatırım performanslarının Multimoora yöntemi ile ölçülmesi: G7 grubu ülkeleri örneği. *Pearson Journal of Social Sciences & Humanities*, 6(16), 306-320.
- Altıntaş, F., & Gök, M. Ş. (2020). Ülkelerin yatırım yapılabirliklerinin değerlendirilmesi: TOPSIS ve COPRAS yöntemleri ile bir uygulama. *Verimlilik Dergisi*, 4, 41-64. <https://doi.org/10.51551/verimlilik.550198>
- Arik, Ş., Akay, B., & Zambak, M. (2014). Doğrudan yabancı yatırımları belirleyen faktörler: Yükselen piyasalar örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 97-110. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ausbd/issue/15925/167475>
- Ayçin, E. (2019). *Çok kriterli karar verme: Bilgisayar uygulamalı çözümler* (1.bs.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bağcı, S. (2019). *Vergi rekabetinin doğrudan yabancı yatırımlara etkisinin efektif ortalama kurumlar vergisi oranları ile analizi* (Yayın No. 601766) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi
- Behera, P., Tripathy, P., & Mishra, B. R. (2021). The directionality of outward FDI and its determinants: Findings from Asian Emerging Countries. *Asian Economics Letters*, 3(1). <https://doi.org/10.46557/001c.25378>
- Bellak, C., & Leibrecht, M. (2009). Do low corporate income tax rates attract FDI? – Evidence from Central- and East European countries. *Applied Economics*, 41(21), 2691-2703. <https://doi.org/10.1080/00036840701320217>
- Brima, S. (2015). Macroeconomic determinants of foreign direct investment in Sierra Leone: An empirical analysis. *International Journal of Economics and Finance*, 7(3), 123-133. <https://doi.org/10.5539/ijef.v7n3p123>
- Buettner, T., & Ruf, M. (2007). Tax incentives and the location of FDI: Evidence from a panel of German multinationals. *International Tax and Public Finance*, 14(2), 151-164. <https://doi.org/10.1007/s10797-006-8721-5>
- Chan, M. L., Hou, K., Li, X., & Mountain, D. C. (2014). Foreign direct investment and its determinants: A regional panel causality analysis. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 54(4), 579-589. <https://doi.org/10.1016/j.qref.2013.07.004>

- Çütçü, İ., & Kan, E. (2018). Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını etkileyen faktörler: Türkiye örneği. *Sakarya İktisat Dergisi*, 7(3), 1-21. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sid/issue/39672/453274>
- Denisia, V. (2010). Foreign direct investment theories: An overview of the main FDI theories. *European Journal of Interdisciplinary Studies*, 2(2), 104-110. <https://ejst.ro/files/pdf/357.pdf>
- DPT. (2000, Mayıs). *Doğrudan yabancı sermaye yatırımları özel ihtisas komisyonu raporu* (Yayın No. 2514). Sekizinci Beş yıllık Kalkınma Planı. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Dogrudan-Yabanci-Sermaye-Yatirimlari-OIK-Raporu.pdf>
- Dunning, J. H., & Lundan, S. M. (2008). *Multinational enterprises and the global economy* (2nd ed.). Edward Elgar Publishing.
- Ela, M., & Yurtkuran, S. (2020). The effect of economic factors and corporate tax on foreign direct investment in Turkey. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11, 65-79. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.730391>
- Giray, F., Tüzüntürk, S., & İnam, B. (2016). Foreign direct investment and corporate tax relationship in some EU member countries: Evidence before and after the 2007-2008 global financial crisis. *Journal of Life Economics*, 3(4), 31-48. <https://doi.org/10.15637/jlecon.172>
- GTAI. (2021). *FDI reporting 2021*. 11 Şubat 2023'de erişim adresi <https://www.gtai.de/en/meta/press/fdi-reporting>
- IMF. (2022). *World economic outlook: Countering the cost-of-living crisis*. IMF Publishing.
- Kar, M., & Tatlısöz, F. (2008). Türkiye'de doğrudan yabancı sermaye hareketlerini belirleyen faktörlerin ekonometrik analizi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 10(14), 436-458. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kmusekad/issue/10222/125672>
- Karimi, M. S., & Yusop, Z. (2009, March 26). *FDI and economic growth in Malaysia* (MPRA Paper No. 14999). Munich Personal RePEc Archive. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/14999>
- Kersan-Škabić, I. (2015). The importance of corporate taxation for FDI attractiveness of southeast European countries. *Panoeconomicus*, 62(1), 105-122. <https://doi.org/10.2298/pan1501105k>
- Mulliner, E., Smallbone, K., & Maliene, V. (2013). An assessment of sustainable housing affordability using a multiple criteria decision making method. *Omega*, 41(2), 270-279. <https://doi.org/10.1016/j.omega.2012.05.002>
- Munongo, S., Akanbi, O. A., & Robinson, Z. (2017). Do tax incentives matter for investment? A literature review. *Business and Economic Horizons*, 13(2), 152-168. <https://doi.org/10.15208/beh.2017.12>
- Musabeh, A., & Zouaoui, M. (2020). Policies and variables affecting FDI: A panel data analysis of North African Countries. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi - Journal of Economic Policy Researches*, 7(1), 1-20. <https://doi.org/10.26650/jep635016>
- OECD & UNCTAD. (2022, November 14). *Twenty-eighth report on G20 investment measures*. 01 Şubat 2023'de erişim adresi <https://www.oecd.org/investment/investment-policy/28th-OECD-UNCTAD-Report-on-G20-Investment-Measures.pdf>
- OECD (2023). *FDI flows*. 12 Şubat 2023'de erişim adresi <https://data.oecd.org/fdi/fdi-flows.htm>
- Özbek, A. (2019). *Çok kriterli karar verme yöntemleri* (2.bs). Seçkin Yayıncılık.
- Pamba, D. (2022). The Symmetric effects of Fiscal Policy on FDI Inflows: Evidence from South Africa. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4064880>
- Podvezko, V. (2011). The comparative analysis of MCDA methods SAW and COPRAS. *Inžinerinė Ekonomika-Engineering Economics*, 22(2), 134-146. <https://doi.org/10.5755/j01.ee.22.2.310>
- Rădulescu, M., & Druica, E. (2014). The impact of fiscal policy on foreign direct investments: Empiric evidence from Romania. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 27(1), 86-106. <https://doi.org/10.1080/1331677x.2014.947133>
- Ticaret Bakanlığı. (2023). G20. Türkiye Cumhuriyeti. 10 Şubat 2023'de erişim adresi <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/cok-tarafli-ve-bolgesel-iliskiler/cok-tarafli-iliskiler/g20>
- Tsai, P. L. (1994). Determinants of foreign direct investment and its impact on economic growth, *Journal of Economic Development*, 19(1), 137-163.
- UNCTAD. (1998). *World investment report 1998 trends and determinants*. United Nations Publications.
- UNCTAD. (2022). *World investment report 2022 international tax reforms and sustainable investment*. United Nations Publications.
- UNCTAD. (2023). *Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock*. 12 Şubat 2023'de erişim adresi <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx>
- Wei, W. (2005). China and India: Any difference in their FDI performances. *Journal of Asian Economies*, 16(4), 719-736. <https://doi.org/10.1016/j.asieco.2005.06.004>
- Zavadskas, E. K., & Kaklauskas, A. (1996). Multicriteria evaluation of building (Pastatų sistemotechninis įvertinimas). *Technika*.
- Zavadskas, E. K., Kaklauskas, A., Banaitis, A., & Kvederyte, N. (2004). Housing credit access model: The case for Lithuania. *European Journal of Operational Research*, 155(2), 335-352. [https://doi.org/10.1016/s0377-2217\(03\)00091-2](https://doi.org/10.1016/s0377-2217(03)00091-2)

Extended Abstract

Foreign direct investment (FDI) can be defined as a form of cross-border investment in which an investor in one economy has a lasting and significant impact on a business in another economy. Although it was an activity that took place mostly among developed economies until the 1990s, it has become an indispensable investment for developing countries since then. In addition to the physical capital they provide to the economies, FDIs provide many advantages such as employment, high productivity, competitiveness, technological infrastructure, concept of management and supervision, and business skills. However, it is not a coincidence that FDIs prefer an economy and are positioned there. Countries need to have appropriate features in this regard and develop various incentive policies to attract inward FDI flows. Although FDI has all these characteristics, it is a complex enterprise and involves a long-term business commitment in a foreign country. Therefore, where they prefer as a location depends on many criteria. The relative importance of the different location-specific determinants depends on at least four aspects of investment: investment motivation (resource-seeking or market-seeking FDI), type of investment (new or sequential FDI), sector investment (services or manufacturing), and size of investments (small and medium-sized multinational companies or large multinational companies). As the economic environment evolves over time, the relative importance of the different determinants also changes. Therefore, it is possible that a set of host country determinants explaining FDI in a given country at a given time will change as the structures of that particular country's local economy and also international economy evolve. However, there are also factors that remain constant and do not change with various effects. In the 1998 World Investment Report, the factors affecting inward FDI flows were comprehensively categorized and these factors were grouped into three groups: political, economic and business facilitation. Political determinants consist of international agreements on FDI, trade policies, privatization policies, rules on market entry and exit, political, economic and social stability and tax policies. Economic determinants are market size, per capita income, physical infrastructure, access to regional and global markets and labor costs. Business facilitation policies, on the other hand, include issues such as investment incentives, social opportunities, post-investment services, investment promotions, and extra costs (UNCTAD, 1998, p. 91).

The aim of this study is to investigate the performance of attracting foreign direct investments in the selected G-20 countries. A total of ten criteria, which are thought to affect the performances of attracting foreign direct investment of the G-20 countries selected for this purpose, have been determined. These criteria are foreign direct investment, population, corruption index, CPI, trade openness, economic growth, effective marginal tax rate, electricity generation capacity, labor force and the business freedom index. The data for 2020, which is the most recent year for which reliable data can be obtained pertaining to these criteria, were compiled from UNCTAD, the global economy, OECD database and transparency international data and analyzed with the COPRAS method, which is a multi-criteria decision making technique.

The Complex Proportional Assessment (COPRAS) technique is used to rank and evaluate alternatives, taking into account the importance and utility of the criteria. It is known that it is superior to other multi-criteria decision making techniques in terms of calculating how much better or worse an alternative is than the other alternative as a percentage. Before the implementation of the COPRAS technique, the Entropy method, which is an objective weighting method, was applied for the criteria weights to be used. From the Entropy findings, it has been determined that higher weights are calculated for electricity generation capacity, population, labor force volume, foreign direct investments and CPI criteria. In the calculations of the COPRAS technique, foreign direct investments, population, trade openness, economic growth, electricity generation capacity, labor force and freedom of business criteria are considered as benefit-oriented criteria; corruption index, CPI and effective marginal tax rate criteria are considered as cost-oriented criteria. When the performance index values obtained from the COPRAS method were examined, it was observed that the countries with the best performance are China, USA and India, followed by Germany, Japan and Canada. Again, from the findings of the analysis, it was understood that Türkiye, Mexico and Brazil were the countries with the lowest performance among the selected G20 countries.